

ДІАГНОСТИКА ЙМОВІРНОСТІ ВИНИКНЕННЯ БАНКРУТСТВА ТА АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

В умовах фінансової й політичної нестабільності діяльність підприємств ускладнюється різними кризовими ситуаціями, результатом яких може стати фінансово-економічна неспроможність або банкрутство, і як наслідок, втрата робочих місць і збільшення соціальної напруженості в суспільстві.

Метою дослідження є процес діагностики ймовірності банкрутства та антикризові заходи.

Ключовим моментом у визначенні поняття банкрутства, на думку більшості авторів, є термін «неспроможність», тобто банкрутство переважно розглядається як неможливість виконання зобов'язань підприємством.

Кількість підприємств, які збанкрутіли в 2006–2011 рр. щорічно зростала, причому перше найбільш активне зростання їх кількості відбулося в 2006 р. (на 2892 підприємствах). Надалі кількість банкрутств також зростала, і в 2007 р. їх чисельність збільшилася ще на 3109 підприємств. Проте в 2008 р. кількість збанкрутілих підприємств скоротилася на 2454 випадки.

В наступні роки банкрутство характеризувалося стрибком вниз, а потім знову зросло, що пояснюється відсутністю стабільної політики, світовою кризою, нестачею інвестиційних надходжень та неспроможністю вести антикризову політику. Взагалі за 2006–2011 рр. кількість підприємств, що збанкрутували, зросла на 4878 одиниць.

Наслідки банкрутства в цілому є негативними для України: зменшується кількість підприємств, що призводить до зменшення пропозиції товарів, робіт чи послуг, зростає рівень безробіття і виплат безробітним, зменшуються податкові надходження до держбюджету і т. д.

Системи прогнозування банкрутства, що розроблені зарубіжними і вітчизняними науковцями, містять декілька ключових показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. На їх основі, в більшості з названих методик, розраховується комплексний показник ймовірності банкрутства з ваговими коефіцієнтами біля індикаторів.

Найбільш широке застосування серед методів прогнозування банкрутства отримала модель «Z-рахунку» Е.Альтмана. Переваги цієї моделі – максимальна точність, однак питання про застосування моделі для економіки України залишається відкритим, оскільки її використання ускладнене через нестачу інформації, передусім аналітичного блоку. Вагові коефіцієнти моделі не є надійними для оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств.

До принципово іншого класу моделей скорингового аналізу належить п'ятифакторна модель У.Бівера оцінки фінансового стану підприємства з метою діагностики банкрутства за такими показниками:

- рентабельність активів;
- питома вага позикових коштів у пасивах;
- коефіцієнт поточної ліквідності;
- частка чистого оборотного капіталу в активах;
- коефіцієнт Бівера ($KB = \text{чистий прибуток} - \text{амортизація/позикові кошти}$).

Вагові коефіцієнти для індикаторів у моделі У.Бівера не передбачаються і підсумковий показник фінансового стану не розраховується. Отримані значення індикаторів порівнюються з їх нормативними значеннями, розрахованими У.Бівером для трьох видів фірм: благополучних компаній; компаній, збанкрутілих протягом року; фірм, що стали банкрутами протягом п'яти років.

Методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають ряд суттєвих обмежень для їх використання на українських підприємствах:

- більшість зарубіжних методик діагностики ймовірності банкрутства побудовані з використанням вагових коефіцієнтів показників, що розраховані на основі американських аналітичних даних минулих років. Відповідно до цього, вони не відповідають сучасній економічній ситуації;
- дані моделі не адаптовані до вітчизняної економіки і не враховують специфіку діяльності українських підприємств, а саме: особливості в системі бухгалтерського обліку і податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства, галузеву приналежність підприємства та ін;
- проаналізовані методики не враховують інших важливих показників діяльності підприємства (методики побудовані на використанні балансових показників та показників звіту про фінансові результати);
- моделі не дають відповіді на питання, які з факторів вплинули на зміну рівня фінансової стійкості;
- за результатами використання моделей неможливо отримати інформацію можливого подальшого розвитку підприємства;
- граничні значення показників, що запропоновані зарубіжними вченими часто є недосяжними для українських підприємств. Разом із тим вказані методики дають можливість визначити наближення банкрутства підприємства (стадії кризи) та не дозволяють спрогнозувати перехід підприємства від однієї стадії життєвого циклу до іншої.

Враховуючі дані обмеження зарубіжних моделей прогнозування банкрутства, вітчизняними науковцями були розроблені методики, що адаптовані для вітчизняної економіки нашої країни. Однією з найвідоміших є модель Сайфулліна–Кадикова. Оцінка рівня фінансового стану в цій моделі здійснюється за рейтинговим числом R. Дана модель враховує специфіку вітчизняної економіки та, разом з тим, є зручною для коригування відносно локалізації підприємства та часу розгляду.

Отже за результатами проведених досліджень можна зробити висновок, що серед існуючих моделей прогнозування банкрутства, на сьогодні не має методики, що може надати достовірні результати про банкрутство вітчизняних підприємств. При використанні тих чи інших методів та методик прогнозування ймовірності банкрутства має місце отримання суперечливих висновків про рівень фінансового стану підприємства з приводу загрози банкрутства.

Законодавство України щодо відновлення платоспроможності та банкрутства підприємств демонструє вкрай низьку ефективність та результативність відповідно до цілої низки об'єктивних показників. Щоб процедура банкрутства в Україні відповідала досягненням світової практики в даній сфері, потрібно скоротити її тривалість та вартість, покращити відсоток повернення вимог кредиторів, а також максимально забезпечити реальну направленість на відновлення платоспроможності суб'єктів господарювання.